

Людяність на тлі пекла...

Білоус Людмила Миколаївна

Сьогодні, коли наша держава стала об'єктом військової та інформаційної агресії, є дуже важливим знайомство з історіями Праведників Бабиного Яру, оскільки це позитивні приклади людської поведінки в нелюдських умовах війни. Обраний формат роботи, веб-квест, рекомендується для самостійного виконання учнями. Його можна використати як індивідуальне завдання під час проведення декади історичних знань, присвяченої Міжнародному дню пам'яті жертв Голокосту, шкільної олімпіадної роботи з історії тощо. Матеріал створено в рамках конкурсу розробок у 2020 році.

Мета:

ознайомити учнів з достовірними історичними фактами про трагедію Голокосту через конкретні історії спасіння; підвищити обізнаність учнів про Праведників Бабиного Яру; сформулювати в дітей відповідальність за збереження історичної пам'яті про подібні події; стимулювати до практичних дій після участі у веб-квесті.

Очікувані результати:

після цього заходу учні зможуть:

- пояснювати, хто такі Праведники Бабиного Яру;
- розповідати конкретні історії спасіння;
- висловлювати власні судження щодо значущості підтримки та рятування в роки Голокосту;
- усвідомлювати важливість допомоги тим, хто опиняється в складних життєвих обставинах сьогодні;
- пояснювати, чому важливим є збереження історичної пам'яті про людей, які ризикували собою заради інших.

Тривалість: 90 хвилин.

Формат: веб-квест з обговоренням.

Необхідні матеріали:

бланки завдань; бланки для відповідей; інструкція виконання завдань; мобільний пристрій з доступом до інтернету.

План заходу

Крок 1. Випереджувальне завдання

Перед проходженням веб-квесту попросіть учнів ознайомитися з такими матеріалами:

1. віртуальною виставкою "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії", розділ "Праведники Бабиного Яру",
[фото](#) та [опис](#);
2. книгою "[Бабин Яр. Трагедія, історія, пам'ять. 1941-2011](#)";
3. інформацією про [Всеукраїнську єврейську раду, Фонд "Пам'ять Бабиного Яру"](#); також [сайт](#)

[Ради](#) та [сторінка про Фонд](#):

4. збіркою історій та документів [Гутор М. Українські Праведники: історії тих, хто рятував, і тих, хто вижив](#).

Крок 2. Організаційний момент

Зробіть вступне слово як вчитель (додаток 1).

Потім ознайомте учнів з інструкцією виконання завдань (додаток 2) та критеріями оцінювання (додаток 3).

Роздайте бланки завдань (додаток 4) та бланки для заповнення відповідей (додаток 5). Для перевірки завдань використайте додаток 6.

Крок 3. Веб-квест

Розпочніть виконання конкурсного завдання за наступним планом:

1. учні заходять за посиланням, вказаним учителем, на сайт з матеріалами веб-квесту;
2. далі учні розшифровують закодовану інформацію про Праведників Бабиного Яру (додаток 8);
3. учні відповідають на питання з бланку завдань, тобто дізнаються число, яке відповідає порядковому номеру літери в українській абетці;
4. учні заносять відповіді в бланк для відповідей;
5. на останньому етапі учні складають з розгаданих літер прізвище та ім'я особи, що має стосунок до теми веб-квесту. **Завдання оцінюються за сумою балів:** (також додаток 3)
  - за кожну правильно знайдену букву - 5 балів;
  - за правильно складені шукані слова - 10 балів;
  - за швидкість виконання - до 3 балів (перший учасник, що виконав завдання, - 3 бали, другий - 2 бали, третій - 1 бал).

Крок 4. Перше запитання для обговорення

Дайте учням можливість пояснити, який існує взаємозв'язок між особою, прізвище та ім'я якої вони розгадали в ході веб-квесту, та Бабиним Яром?

Крок 5. Друге запитання для обговорення

Сьогодні Україна переживає нелегкі часи. Багато хто, ризикуючи своїм життям, захищає/віддає себе іншим: волонтери, лікарі, добровольці у війні на Сході, у боротьбі з коронавірусом.

Запитайте в учнів, чому, на їхню думку, сьогодні як ніколи є важливим збереження історичної

пам'яті про "Праведників Бабиного Яру"?

Крок 6. Третє запитання для обговорення

Відомий дослідник Голокосту в Києві та Україні, відповідальний секретар Громадського комітету для вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру, Віталій Нахманович відмічає, що, *"оскільки критерії присвоєння звання "Праведник Бабиного Яру" не були визначені, а присвоювалося воно, фактично, одноосібним рішенням Іллі Левітаса, багато вчених і громадських діячів навіть в Україні не визнають цього звання і заперечують правомірність офіційного увічнення їх імен"*.

Запитайте в учнів, чи потрібно нагороджувати тих, хто рятував євреїв в роки Другої світової війни? Яка винагорода, на Вашу думку, була б найбільш цінною для самих Праведників і чому? Наскільки прозорими та чіткими мають бути критерії, щоб звання визнавалися всіма? Хто має ці критерії визначати?

Крок 7. "Займи позицію"

Звання "Праведник народів світу" присуджує Національний меморіал Катастрофи та героїзму "Яд Вашем" (Єрусалим, Ізраїль). Для цього потрібно надати документи та\або свідчення тих, хто вижив чи\або отримав допомогу і може підтвердити факт порятунку. Також мають бути дотримані ціла низка критеріїв, тому не всі люди, які рятували євреїв у роки нацистської окупації, можуть бути удостоєні цього почесного звання.

Якщо про це не говорилося на попередніх заняттях, тут доречно було би ознайомити учнів з критеріями, які використовує у своїй практиці "Яд Вашем".

Автори монографії "Холокост в Україні" (Александр Круглов, Андрей Уманский, Игорь Щупак) піднімають питання про необхідність введення в науковий обіг більш широкого поняття "український рятівник євреїв під час Голокосту", яке б охоплювало як визнаних "Праведників народів світу", так і тих людей, по відношенню до яких є вагомі докази про порятунок ними євреїв, але звання «Праведника народів світу» вони не мають.

Запропонуйте учням висловити свою думку за допомогою методу "Займи позицію". Нехай вони подумують над пропозицією, озвученою науковцями, та займуть місце біля однієї з табличок: "Підтримую", "Не підтримую", "Не визначився/-лась" та подумують, як пояснити свою позицію іншим.

Крок 8. Продовжити речення

Проведіть рефлексію. Попросіть учнів завершити речення: "Участь у веб-квесті надихнула мене на ..."

Крок 9. Підсумки

Підсумуйте заняття. Можна скористатися словами нижче.

Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту спонукає нас замислитись над масштабами цієї трагедії. Пам'ять про Голокост необхідна нам, щоб наші нащадки ніколи не були жертвами або байдужими спостерігачами проявів ворожнечі. Ви маєте продовжити естафету пам'яті, відстоювати гідність людини і докладати зусиль донедопущення ґеноцидів і злочинів проти людяності.

Голокост нам треба пам'ятати,

Адже пам'ять — то є наша совість.

Помилки таких не допускати,

Не писати ґеноциду повість.

Процвітай і слався, Україно мила!

Кращого життя ти, вірю, гідна,

В об'єднанні й мирі наша сила!

А вона нам зараз так потрібна!

Мир, злагода, взаємодопомога — це головне, що нам потрібно сьогодні. Пам'ятаючи про трагедію минулої війни, ми з надією дивимося в майбутнє і віримо в нашу державу.

Наприкінці уроку проведіть нагородження переможців квесту.

ВСТУПНЕ СЛОВО ВЧИТЕЛЯ

27 січня, в день звільнення в'язнів табору смерті Аушвіц-Біркенау бійцями Червоної Армії в 1945 році, весь цивілізований світ відзначає Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту. Загалом під Голокостом розуміється систематичне переслідування і знищення європейських євреїв і ромів нацистською Німеччиною та її поплічниками протягом 1933-1945 років. "Неможливо розповісти про геноцид, але і замовчувати його не можна". Ці слова належать колишньому в'язню таборів Аушвіцу та Бухенвальду Єлі Візелю. Саме завдяки його публікаціям 1950-х років в світі поширилося визначення поняття Голокост.

Голокост став поворотною точкою в історії людства, після якої цивілізований світ проголосив принцип "Ніколи більше!", взявши на себе зобов'язання протистояти війні і геноциду. Резолюція 60/7 Генеральної Асамблеї ООН "Пам'ять про Голокост" від 01 листопада 2005 року важлива саме тим, що вона не тільки закріплює пам'ять про минулі злочини, а й прагне запобігти їм в майбутньому.

Звільнивши Аушвіц-Біркенау, радянські війська виявили там найбільшу фабрику знищення людей на території окупованої нацистами Європи. З тих пір цей табір став символом Голокосту, наочним свідченням тієї пекельної глибини, якої може досягти нелюдність. Міжнародний день пам'яті жертв Голокосту спонукає замислитись над масштабами трагедії, що спіткала людство більше 70 років тому. Немов чума, міжвоєнний антисемітизм інфікував Європу. Так жорна нацизму згубили мільйони євреїв, не поділяючи своїх жертв за статтю, віком або соціальним статусом. Офіційно визнано, що протягом Голокосту було знищено близько 6 мільйонів євреїв. З них від 2,2 до 2,5 мільйонів – на території колишнього Радянського Союзу, у більшості (60-70%) на території українських земель, що перебували під окупацією нацистської Німеччини та диктаторської Румунії. (Можна попросити учнів пригадати, які ще території СРСР опинилися під контролем Німеччини та її союзників.) Під час Голокосту неєврейські мешканці різних країн ставилися до євреїв по-різному. Дехто спостерігав за тим, як їх колишніх сусідів заарештовували і вбивали. Можливо, вони боялися: треба враховувати, що, на відміну від західних держав, рятівників в Україні знищували разом із сім'ями. Тому не кожен був спроможний ризикувати життям своїх близьких. Були й такі, які співпрацювали з нацистами, інші ж наживалися за рахунок конфіскованого єврейського майна. Але і в жорстокому аморальному світі залишалися ті, які зберігали найкращі людські якості. Сотні представників різних національностей, походження, віросповідань, не дивлячись на небезпеку, ризикуючи власним життям, протягнули руку допомоги людям, які потрапили у складні життєві обставини. Вони не думали про смерть, яка їм загрожувала, вони не думали про славу і добру пам'ять, яка, можливо, чекає їх попереду, вони просто рятували тих, кому реально смерть дивилася в очі. "Той, хто рятує одне життя, рятує цілий світ" - ці слова з Талмуду по праву відносяться до людей, згодом названих Праведниками народів світу. Це почесне звання присвоює спеціальна комісія ізраїльського меморіального комплексу історії Катастрофи та Героїзму Яд Вашем тим представникам інших народів, котрі в роки Другої світової війни, рятуючи євреїв від смерті, виявили неабияку особисту мужність та продемонстрували непересічні моральні чесноти. Насамперед, повинні існувати документи та/або свідчення тих, хто вижив чи/або отримав допомогу і може підтвердити факт порятунку. Але цей складний процес далеко не завжди дозволяє прийняти позитивне рішення відносно людей, по яких не зібрано достатньо матеріалу. Це і стало однією з передумов використання в Україні й інших термінів по відношенню до рятівників євреїв. З квітня 1989 року в нашій державі громадські діячі ввели звання "Праведник Бабиного Яру", єдине встановлене в країнах Європи, бо звання "Праведник народів світу" присвоюється в Ізраїлі, і лише в Україні присвоюється звання праведникам своєї країни. Воно присвоюється тим людям, по відношенню до яких були

свідчення про порятунок євреїв від нацистського геноциду під час німецької окупації Києва 1941- 1943 років, але їх виявилось недостатньо для комісії Яд Вашем. Чому саме "Праведник Бабиного Яру"? Бо одразу після окупації України нацисти почали масово розстрілювати євреїв, а згодом розгорнули широку мережу гетто. І одними з найвідоміших були розстріли у Бабиному Яру в Києві, але знищення євреїв України було систематичним і повсюдним. Головним натхненником запровадження недержавного звання "Праведник Бабиного Яру" був відомий громадський діяч, президент Єврейської ради України, голова фонду "Пам'ять Бабиного Яру" Ілля Михайлович Левітас. За даними Фонду "Пам'ять Бабиного Яру" звання "Праведник Бабиного Яру" отримали 618 осіб. Вони були маяками надії і берегли світло цивілізації від зникнення. Що рухало цими людьми? Сміливість? Протест? Можливо, просто любов і віра? Сучасна реальність, як і в роки Другої світової, знову ставить перед нами питання: якщо знову повториться подібне зло, як поведуть себе навколишні? Люди іншої крові та іншої віри? Відвернуться? Зітхнуть із полегшенням, що поки не чіпали своїх? Чи все-таки відкриють двері, з ризиком для всієї родини, ховаючи чужих людей? Життя покаже...

(Джерело: Автор)

ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ВЕБ-КВЕСТУ

1. Підготуйте смартфон з програмою розпізнавання qr-кодів і доступом в Інтернет.
2. Зайдіть за посиланням, вказаним учителем, на авторський сайт з матеріалами веб-квесту.
3. Розшифруйте закодовану інформацію про Праведників Бабиного Яру.
4. Дайте відповіді на питання з бланку завдань і дізнайтеся число, яке відповідає порядковому номеру літери в українській абетці.
5. Занесіть відповіді в бланк для відповідей.
6. Складіть з розгаданих літер прізвище та ім'я особи, що має відношення до теми веб-квесту.

(Джерело: Автор)

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Завдання оцінюються за сумою балів:

- за кожну правильно знайдену літеру - 5 балів;
- за правильно складені шукані слова - 10 балів;
- за швидкість виконання - до 3 балів (перший учасник, що виконав завдання, - 3 бали, другий - 2 бали, третій - 1 бал).

Переможці визначаються за загальною сумою балів.

Бажаємо успіхів!!!

(Джерело: Автор)

БЛАНК ЗАВДАНЬ

Посилання:

https://docs.google.com/document/d/1PG5KEJn8ncUiknI7Dtzin_Cy6R-iCRBqclhn-MjxejI/edit

(Джерело: Автор)

БЛАНК ДЛЯ ВІДПОВІДЕЙ

Посилання:

<https://docs.google.com/document/d/1XvvZf9-N-ksJE06f1ftohQePaAiCL80L5vtblgYnGPY/edit?usp=sharing>

(Джерело: Автор)

БЛАНК З ВІДПОВІДЯМИ

Посилання:

<https://docs.google.com/document/d/1dpf3KnL3I2I2Rt8HNeQL6LtnFx3uwSLU9mjIhq6jjYw/edit?usp=sharing>

(Джерело: Автор)

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бабин Яр. Трагедія, історія, пам'ять. 1941-2011/Автор-упор. І. Левітас. - К.: НІМЗ "Бабин Яр", 2011 [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://bit.ly/33lvVS0>
2. Віртуальна виставка "Бабин Яр: пам'ять на тлі історії". [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://memory.kby.kiev.ua/main.html#ua:P,pan,0,0,0:node1,-26>
3. Всеукраїнська єврейська рада. Фонд "Пам'ять Бабиного Яру" [Електронний ресурс] /Режим доступу:<http://bit.ly/2TPnGdG>
4. Гутор М. Українські Праведники: історії тих, хто рятував, і тих, хто вижив. [Електронний ресурс] /Режим доступу:<http://bit.ly/3d20JLK>
5. Круглов А., Уманский А. Бабий Яр: жертвы, спасители, палачи. – Дніпро: Украинский институт изучения Холокоста "Ткума"; ЧП "Лири ЛТД", 2019. – 280, ил. – рус. яз.
6. Круглов А., Уманский А., Щупак И. Холокост в Украине: зона немецкой военной администрации, румынская зона оккупации, дистрикт "Галичина", Закарпатье в составе Венгрии (1939-1944): монография. -Дніпро: Украинский институт изучения Холокоста "Ткума"; ЧП "Лири ЛТД", 2017. – 456 с., ил. Карты. – рус. яз.
7. Праведники народів світу: Довідник / За ред. І. Я. Щупака. – Дніпро: Український інститут вивчення Голокосту "Ткума", 2016. – 224 с. 8.Праведники миру [Електронний ресурс] /Режим доступу: <https://emmanuil.tv/pravedniki-miru/>
8. Праведники миру.Проект. [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://pravednikimira.org/ua/> 10.Уроки Голокосту. Інформаційно – педагогічний бюлетень № 1(45), січень - березень, 2016 р. [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://bit.ly/33i0RIO>

(Джерело: Автор)

ЗАКОДОВАНІ ПРИЗВИЩА ПРАВЕДНИКІВ БАБИНОГО ЯРУ

Посилання:

https://docs.google.com/document/d/1d3aGTnMmMvAsTPiC_waCZKMeWwTq55-D6tIK8lztuFM/edit?usp=sharing

(Джерело: Автор)